

Pató Viktória Lilla

Létrejöhet nemzetközi szabályozás a mesterséges intelligenciára?

A technológiai innováció és a globális hatalomgyakorlásra való törekvés közötti kapcsolat hosszú múltra tekint vissza. Az utóbbi időben azonban az olyan új technológiák, mint az 5G, a mesterséges intelligencia, a nanotechnológia és a robotika, minden eddiginél jobban összefonódtak¹ a geopolitikával, a gazdasági és kereskedelmi érdekekkel. Jó példa erre a fokozódó kínai–amerikai technológiai rivalizálás a kulcsfontosságú mesterségesintelligencia- és félvezetőszektorban. Amellett, hogy jelentős hatást gyakorol a gazdaságokra és a versenyképességre, a technológia fejlesztése révén a geopolitikai harcok középpontjába is kerül kiemelten a kiberhadviselés, a választási beavatkozás és a dezinformáció területén. A Brookings Institution elemzője úgy véli,² hogy aki 2030-ban vezet a mesterséges intelligencia területén, az fog uralkodni a világon 2100-ig. Az orosz elnök 2017-ben jósolta³ meg ugyanezt. Mindebből látható, hogy a globális térben hasonlóan gondolkodnak a mesterséges intelligencia feletti irányítás és fejlesztés hatalmi tényezőjének nagyságáról.

De mi a helyzet a szabályozással?

2019-ben az Európai Bizottság elnöke megosztotta a Geopolitikai Bizottságról alkotott elképzelését⁴ az Európai Parlamenttel mandátumának felvételekor. Nem sokkal később az orosz–ukrán háború felnagyította a geopolitikai kihívásokat, még inkább a figyelem középpontjába helyezve a technológiát.

Az EU megpróbálta befolyásolni a globális normákat azáltal, hogy kihasználja a belső piaca által kínált vonzerejét, emellett a Brüsszel-hatás érvénysülésére törekedve⁵ a technológia szabályozásának terén is. Ennek korai példája az általános adatvédelmi rendelet (GDPR), amelynek tartós hatása

¹ How Is New Technology Driving Geopolitical Relations? 2019.

² GILL 2020.

³ MEYER 2017.

⁴ KOENIG 2019.

⁵ SIEGMANN-ANDERLJUNG 2022.

volt, és világszerte befolyásolta az adatkezelési gyakorlatokat. A rendeletet egy sor digitális jogszabály követte 2020 óta. Többek között a digitális szolgáltatások és a digitális piacok szabályozása, a digitális kormányzás, az adat és a mesterséges intelligencia szabályozása és a technológiai térhez kapcsolódó infrastruktúrák és eszközök (félvezetők, chippek, kritikus nyersanyagok) uniós kodifikációja mind az elmúlt két év vívmánya.

A mesterségesintelligencia-rendelet⁶ (AI Act) 2024. augusztus 1-jétől hatályos és közvetlenül alkalmazandó az EU tagállamaiban, célja, hogy keretet adjon a polgárok digitális biztonsága és alapvető jogai védelmének, amelyben az innováció új lendületet kap. Az AI Act meghatározza a mesterségesintelligencia-rendszerek fogalmát, amely tekintetében az OECD-vel közös taxonómiát alkotott,⁷ mutatva a koordinációt a nemzetközi szabályozás irányába. Újabb mérföldkövet jelent, hogy a 2022-ben létrehozott⁸ CIA Bizottság kidolgozta, majd az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága 2024. május 17-én Strasbourgban elfogadta a mesterséges intelligenciáról szóló egyezményt,⁹ amelyhez az Európai Unió 2024. szeptember 5-én, a magyar EU-elnökség alatt csatlakozott. Az Egyezmény az emberi jogok védelmére törekszik a technológiai térben, ahogy az az Európa Tanács mandátumából fakad.

Az Egyezmény aláírása nemcsak szimbolikus, hanem konkrét kötelezettségeket is ró a részes felekre. A megállapodás célja, hogy biztosítsa az MI-rendszerek életciklusa során végzett tevékenységek emberi jogokkal, demokráciával és jogállamisággal való összhangját, ugyanakkor elősegítse az innovációt és a bizalmat is a technológia iránt. Ez a megközelítés különösen fontos egy olyan technológia esetében, amely hatással lehet a munkaerőpiacra, az egészségügyre, az oktatásra és alapvetően minden olyan területre, ahol gépi döntéshozatalt alkalmaznak. Az Egyezmény egyik központi eleme az úgynevezett kockázatalapú megközelítés, az AI Act-hez hasonlóan. Ez azt jelenti, hogy az MI-rendszereket nem egységes szabályozási keret szerint kezelik, hanem a rendszerek potenciális kockázatainak megfelelően különböző szabályozási szinteket alkalmaznak. Például egy magas kockázatú MI-rendszer, amely közvetlen hatással van az emberi jogokra, szigorúbb szabályozás alá esik, míg az alacsonyabb kockázatú rendszerekkel szemben enyhébb követelményeket támasztanak. Az Egyezmény hangsúlyt fektet az átláthatóságra is: előírja,

⁶ Európai Bizottság 2021.

⁷ PATÓ 2023.

⁸ PATÓ 2022.

⁹ Council of Europe 2024.

hogy a mesterséges intelligencia által létrehozott tartalmak esetében világossá kell tenni, hogy azokat MI generálta, illetve hogy az embereknek tisztában kell lenniük azzal, ha egy MI-rendszerrel lépnek interakcióba. Ez a rendelkezés különösen fontos a dezinformáció elleni küzdelemben és az átlátható döntéshozatal biztosításában, mert nem szabad megfélemlkezni a technológia társadalomra gyakorolt hatásáról. Az MI-rendszerek átláthatósága és elszámoltathatósága segít megelőzni azokat a problémákat, amelyek a mesterséges intelligencia „fekete doboz” jellegéből adódhatnak, amikor a döntéshozatal folyamata rejtve marad az emberi felügyelet előtt. Ez különösen fontos olyan kritikus területeken, mint az egészségügy, a bűnüldözés vagy a pénzügyi szektor, ahol az MI által hozott döntések közvetlen hatással lehetnek az emberek életére. Egy másik kulcsfontosságú elv az MI-rendszerek dokumentációjának és elszámoltathatóságának erősítése. A fejlesztőknek és az üzemeltetőknek pontosan dokumentálniuk kell a rendszerek működését és kockázatkezelési intézkedéseit, hogy szükség esetén vissza lehessen követni a döntéshozatal folyamatát és a felelősségi köröket. Az innováció ösztönzésére az Egyezmény támogatja a „szabályozási homokozók” (*regulatory sandboxes*) bevezetését is, amelyek olyan tesztkörnyezetek, ahol a vállalatok innovatív MI-megoldásokat próbálhatnak ki korlátozott szabályozási keretek között.

Az Egyezmény az első olyan jogilag kötelező nemzetközi megállapodás, amely a mesterséges intelligencia szabályozására összpontosít az emberi jogok, a demokrácia és a jogállamiság védelme érdekében. Az aláírási folyamat nem korlátozódik Európára: az Egyesült Államok és több másik ország is jelezte csatlakozási szándékát, ami azt mutatja, hogy globális konszenzus kezd kialakulni az MI felelős alkalmazásával kapcsolatban. Ez különösen fontos, hiszen az MI-technológia határokon átnyúló jellege miatt elengedhetetlen a nemzetközi együttműködés a szabályozásban. Az eltérő fejlettség, jogi, gazdasági és politikai kontextus miatt a globális szabályozás nem tűnik megvalósíthatónak, de az alapvetésekben jó előjel a harmonizációra való törekvés.

2024. szeptember 9.

Felhasznált irodalom

- Council of Europe (2024): *Council of Europe Framework Convention on Artificial Intelligence and Human Rights, Democracy and the Rule of Law*. Online: <https://rm.coe.int/1680afae3c>
- Európai Bizottság (2021): *Az Európai Parlament és a Tanács rendelete a mesterséges intelligenciára vonatkozó harmonizált szabályok (a mesterséges intelligenciáról szóló jogszabály) megállapításáról és egyes uniós jogalkotási aktusok módosításáról*. 2021/0106(COD). Online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:52021PC0206>
- GILL, Indermit (2020): *Whoever Leads in Artificial Intelligence in 2030 Will Rule the World Until 2100*. *Brookings*, 2020. január 17. Online: www.brookings.edu/articles/whoever-leads-in-artificial-intelligence-in-2030-will-rule-the-world-until-2100/
- How Is New Technology Driving Geopolitical Relations? (2019) *Chatham House*, 2019. október 22. Online: www.chathamhouse.org/events/all/research-event/how-new-technology-driving-geopolitical-relations
- KOEING, Nicole (2019): *The 'Geopolitical' European Commission and Its Pitfalls*. Online: www.hertie-school.org/fileadmin/user_upload/Policy_Brief_Nicole_geopolitical_commission.pdf
- MEYER, David (2017): Vladimir Putin Says Whoever Leads in Artificial Intelligence Will Rule the World. *Fortune*, 2017. szeptember 4. Online: <https://fortune.com/2017/09/04/ai-artificial-intelligence-putin-rule-world/>
- PATÓ Viktória Lilla (2022): Megkapta mandátumát az Európa Tanács Mesterséges Intelligencia Bizottsága. *Ludovika.hu*, 2022. április 8. Online: www.ludovika.hu/blogok/ot-perc-europa-blog/2022/04/08/megkapta-mandatumat-az-europa-tanacs-mesterseges-intelligencia-bizottsaga/
- PATÓ Viktória Lilla (2023): Megszületett a világ első átfogó MI-szabályozása. In SCHMIDT Laura – TÁRNOK Balázs (szerk.): *Szakpolitikai elemzések 2023. II. félév*. Budapest: Ludovika, 171–177.
- SIEGMANN, Charlotte – ANDERLJUNG, Markus (2022): *The Brussels Effect and Artificial Intelligence: How EU Regulation Will Impact the Global AI Market*. [H. n.]: Centre for the Governance of AI. Online: https://cdn.governance.ai/Brussels_Effect_GovAI.pdf